

Anyanyelvoktatás – Irányok és törésvonalak

Az *Anyanyelvoktatás – Irányok és törésvonalak* című, Pletl Rita által szerkesztett kötet az anyanyelvi képességek fejlesztésének problémakörét átkaroló, több évre kiterjedő kutatások eredményeit tartalmazó, *Anyanyelvoktatás* fedőcím alatt futó kiadvány negyedik kötete. A szerzők, mint egy jól összeintegrálódott kutatócsoport tagjai, mindenekelőtt azt a közös célt követték, hogy az anyanyelvoktatás iránt elkötelezett pedagógusok számára ismertté tegyenek akár hazai, akár nemzetközi eredménymérésekben jól bevált eljárásokat, módszereket és technikákat. A kötet tehát olyan információkat ad közre, amelyek vonatkozásában majd mindig szűkülünk, amelyekre mindig nagy szükségünk van ahhoz, hogy az anyanyelvi képességek fejlesztését sikeresebben tudjuk végezni. Ugyanis tájainkon az anyanyelvi rendszer iskolai fejlesztése, annak talán valamennyi vetületében, folyamatosan olyan kihívásokat állít előtérbe, amelyek megoldása szüntelenül újabb és újabb módszertani ismeretek birtoklását követelik meg. Ennek az igénynek tesz eleget a most bemutatásra kerülő kötet, amelynek öt tanulmányában az anyanyelvi képességek felmérésének komplex problematikája, valamint – nyilván a mérési adatoknak megfelelően – az iskolai anyanyelvoktatás minőségnyelvének lehetséges útjai kerülnek az elemzések középpontjába.

Pletl Rita a kisebbségi körülmények között zajló anyanyelvoktatás sajátosságait, a tudáskonceptiók és mérésmetodológia elemeit, az anyanyelvi tudásszintmérések és képességvizsgálatok konkrét lehetőségeit mutatja be. Kivételes hangsúlyt fektet az anyanyelvi képességvizsgálatok kibontakozásának történeti aspektusaira. Ezek összefüggésében részletesen kitér az anyanyelvoktatás alapvető sajátosságaira is, melyek széleskörű elemzése számos érdekes és releváns adatot hoz felszínre. A szerző abból az általános elméleti alapvetésből indul ki, mely szerint a romániai magyar anyanyelvű és magyar nyelven tanuló diákok körében végzett képességvizsgálatok eredményeinek alakulásából számos lényeges tanulságot lehet levonni, mindenekelőtt olyanokat, amelyek az elkövetkezőkben az anyanyelvoktatás hatékonysága növelésének előfeltételeit testesíthetik meg. Közvetlenül hasznosítható információk birtokába jut az olvasó a tanulmány második részében is, amelyben a szerző magyarországi és nemzetközi vizsgálatokban kidolgozott tudáskonceptiókat mutat be, és ezzel párhuzamosan különböző felmérési és mérési metodikákat ír le. Ugyancsak gyakorlati szempontból értékes a tanulmány harmadik része is, amely az anyanyelvi képességek konkrét vizsgálatának változatos megvalósítási lehetőségeit taglalja meglehetősen aprólékosan. A bemutatott kötet első, relatíve nagyobb terjedelmű tanulmányának értékét számottevően fokozza az a következtetés, amely általánosan is azt állapítja meg, hogy a kisebbségi oktatásban – az azzal járó számos hiányosság és anakronisztikus elem ellenére is – sikeresen meg lehet (és nyilván meg kell) való-

Abból a megcáfolhatatlan alap gondolatból indul ki, miszerint az információs, illetve a tudásra és a tanulásra alapuló társadalom hatványozottan igényli a megfelelő szintű anyanyelvi kompetenciát és műveltséget.

sítani azokat a képesség-, illetve eredményméréseket, amelyek a minőségjavítás elengedhetetlen premisszáit alkotják.

Horváth Zsófia Irén az írásos tanulói önjellemzések vizsgálatáról közöl egyfajta kutatásmetodikai segédletet, melyben részletesen kitér a pszichológiai tartalomelemzés módszerének technikájára, formáira és sajátosságaira, mindenekelőtt a human-, illetve társadalomtudományok, valamint a pedagógusi pálya vonatkozásában. A szerző – többek között – az írásos önjellemzések feldolgozásának komplex folyamatát elemzi, bemutatja központi fontosságú vetületeit, fő alapelemeit, technikáit és

módozatait. Érdeme, hogy mindezek leírásában kitér a módszernek az oktatási-nevelési folyamatban történő konkrét felhasználási lehetőségeire is, segítséget nyújtva a gyakorló tanárok számára a tanulók megismerésének kérdésében. Többek között arra a következtetésre jut, hogy az írásos önjellemzés viszonylag hatásos módszer a tanulói önkép megismerésére, implicite számos más (jellembeli, akarati, érzelmi stb.) személyiségvonás feltárására, amennyiben nagy mennyiségű könnyen feldolgozható adatot szolgáltat a vizsgálati személy személyiségéről.

Harangus Katalin az *Anyanyelvi kompetenciák: jelen és jövő a mérések tükrében* címmel közöl érdekesítő tanulmányt e kötetben. Abból a megcáfolhatatlan alap gondolatból indul ki, miszerint az információs, illetve a tudásra és a tanulásra alapuló társadalom hatványozottan igényli a megfelelő szintű anyanyelvi kompetenciát és műveltséget. Az olvasási, szövegértési vagy szövegalkotási képességek időnkénti mérésének a minőségbiztosító innovatív törekvések távlatában kivételes jelentősége van. Ebből fakadóan a szerző komplex matematikai modellt állít fel az anyanyelvi képességek alakulási tendenciáinak vizsgálatára, ami kifejezetten hatékony lehetőséget biztosít arra, hogy a jelenlegi helyzetfeltáró és a jövőbeli mérések eredményeit egymáshoz lehessen viszonyítani, könnyen össze lehessen hasonlítani.

A kötet negyedik tanulmányának szerzője Gergely Erzsébet, aki az erdélyi magyar tanulók továbbtanulási terveinek vonatkozásában ad közre értékes kutatási adatokat egy 2005–2006-os és egy 2009–2010-es országos felmérés tükrében. A szerző a továbbtanulási szándék és a továbbtanulás nyelve tekintetében mindenekelőtt a lakhely, illetve a nyelvi környezet és az iskolatípus függvényében végzett összehasonlító adatelemzéseket. Roppant érdekes eredményekre bukkant. E helyen elgondolkodtató adatként csupán azt emelném ki, hogy akár a magyar, akár a román nyelven való tanulás iránti nyitottság a tanulók körében szorosan összefügg a nyelvek konkrét jelenlétének mértékével azok (szűkebb családi vagy tágabb társadalmi) életkörnyezetében.

Szentes Erzsébet írása a szakmai fejlődés kapcsán a szak- és intézményválasztást befolyásoló tényezők témakörében bontakozik ki. A szerző behatóan vizsgálja a továbbtanulás kérdésére vonatkozó információk lényeges forrásait, ezek részesedési arányát, de

ugyanakkor a pályaválasztást befolyásoló tényezők rendszerét is az érettségi vizsga előtt álló tanulók körében. A felmérés alapkövetkeztetése arra a tényre vonatkozik, miszerint az érettségi előtt álló tanulók nagy többsége öröndetes módon egyfelől a felsőoktatási intézmények fele irányulna, másfelől pedig az anyanyelven való tanulást részesítene előnyben. A szerző kutatásainak eredményeként az is megállapítást nyert, hogy noha napjainkban a pályaválasztással kapcsolatos információkat igencsak nagyszámú és meg lehetőségen változatos forrásokból lehet beszerezni, a tanulók mégsem ismerik eléggé az általuk választott szakmák természetét, tartalmát, hatókörét, illetve az azokhoz kapcsolódó munkatevékenységek jellegzetességeit és követelményeit. Érdekesnek és elgondolkodtatónak tekinthető az a megállapítás is, melynek megfelelően a pályaválasztást befolyásoló tényezők közül a legtöbb vizsgálati személy az érdeklődést, a pénzkereseti lehetőséget, valamint a felsőoktatási intézmény hírnevét jelölte meg.

Végezetül elmondható, hogy a bemutatott kötetben a szerzők kiváló tudományos anyagokat adnak közre. Ezzel megint bebizonyosodik, hogy az anyanyelvoktatás elégtelenségei ismételten visszakényszerítenek bennünket az oktatásstratégiai kérdések kutatásához, új eljárásmodozatok és tanítási technikák kidolgozásához. Annak ellenére, hogy e kötet több, különböző szakterületről érkező szakember tanulmányát tartalmazza, szervesen összeálló egységes jelleggel bír. Aki beleolvas, általánosan is azt tapasztalhatja, hogy a kötet nagyszámú hiteles kutatási adatot kínál fel az érdeklődőknek, mindenekelőtt nyilván a hivatásos pedagógusoknak. Az sem téveszthető szem elől, hogy eme kutatási adatokat számottevő mértékben hasznosítani lehet a jobbítás, illetve hatékonyságnövelés céljával az anyanyelvi nevelés és oktatás folyamatában.

(Ábel Kiadó, Kolozsvár, 2014)

Fodor László